

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ ΕΙΡΜΟΣ

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

Γ' ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΔΕΥΤΕΡΑ 12 ΙΟΥΝΙΟΥ 2017

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ : ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

α. Εκλεκτικοί: σχολικό βιβλίο σ. 77: «Μικρότερη απήχησηπολιτικοί σχηματισμοί» και «Οι Εκλεκτικοί σταθερές κυβερνήσεις».

β. Στρατιωτικός Σύνδεσμος: σχολικό βιβλίο σ. 86 – 88: «Στις 15 Αυγούστου 1909έχοντας επιτύχει τις επιδιώξεις του».

γ. Μικτή Επιτροπή Ανταλλαγής: σχολικό βιβλίο σ. 152: «Με βάση το άρθρο 11..... ανταλλαξίμων», σ. 146: «Περίπου 200.000 Έλληνες Μικτής Επιτροπής».

ΘΕΜΑ Α2

α → 2

β → 6

γ → 1

δ → 5

ε → 4

ΘΕΜΑ Β1

α. Σχολικό βιβλίο σ. 82: «Στη δεκαετία του 1880 κάθε κοινωνικής ομάδας»

β. Σχολικό βιβλίο σ. 82: «Για την επιλογή εξυπηρετήσεις» και σ. 84: «Οι υποψήφιοι βουλευτές κατώτερα στρώματα».

ΘΕΜΑ Β2

α. Σχολικό βιβλίο σ. 154: «Η ΕΑΠ διέκρινε εργατικού προλεταριάτου»

β. Σχολικό βιβλίο σ. 154: «Εξάλλου δόθηκε προτεραιότητα παραμεθόριες περιοχές»

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1

α.

Μετά την οργάνωση της Κρητικής Πολιτοφυλακής (1907) και την απόφαση των Μεγάλων Δυνάμεων να εκκενώσουν την Κρήτη μέσα σε ένα χρόνο το Κρητικό Ζήτημα είσηλθε σε μία νέα περίοδο. Ένα ευχαριστήριο Ψήφισμα της Κρητικής Βουλής (21 Μαΐου 1908) προς τις Μεγάλες Δυνάμεις ήταν η επίσημη πολιτική πράξη χειραφέτησης της Κρήτης από την προστασία των Μεγάλων Δυνάμεων. Πλέον το νησί έπρεπε να κινείται με τις δικές του δυνάμεις στη διαχείριση του Κρητικού Ζητήματος.

Δύο μεγάλα εξωτερικά γεγονότα ήρθαν να ταράζουν πάλι την πορεία των κρητικών πραγμάτων: η προσάρτηση της Βοσνίας και της Ερζεγοβίνης από την Αυστρία και η ανακήρυξη της Βουλγαρίας σε βασίλειο, με ταυτόχρονη προσάρτηση της Ανατολικής Ρωμυλίας. Η ελληνική κυβέρνηση του Γ. Θεοτόκη υπέδειξε στους Κρήτες την ανάγκη λαϊκών κινητοποιήσεων, για την κήρυξη της ένωσης με την Ελλάδα. **Οι υποδείξεις αυτές, όπως διαφάνεται από την χειρόγραφη προκήρυξη του Ελευθερίου Βενιζέλου(κείμενο α) και από το διάγγελμα της Κρητικής Κυβέρνησης(κείμενο β) [πρωτογενείς ή άμεσες πηγές] έγιναν αποδεκτές. Συγκεκριμένα, ο Βενιζέλος, στις 22 Σεπτεμβρίου 1908, ορμώμενος από την ανακήρυξη της Βουλγαρίας σε βασίλειο προέκρινε ως άμεση ανάγκη την κήρυξη ένωσης και παράλληλα συνιστούσε την συγκέντρωση «αόπλων» και την μετάβαση τους στα Χανιά, προφανώς για την οργάνωση συλλαλητηρίου.(«Της Βουλγαρίας..... ένωσης») Αντίστοιχα, στο διάγγελμα της η Κρητική Κυβέρνηση τόνιζε ότι - μετά την ανεξαρτητοποίηση της Βουλγαρίας και την προσάρτηση της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης από την Αυστροουγγαρία- είχαν πλέον αρθεί τα εμπόδια που έθεταν οι Μεγάλες Δυνάμεις για το ενωτικό ζήτημα. Έτσι, ως επόμενο βήμα προβάλλονταν η κήρυξη ανεξαρτησίας της Κρήτης και κατόπιν της ένωσης της με την Ελλάδα. Υποδεικνύονταν όμως ότι οι όποιες ενέργειες αναλαμβάνονταν έπρεπε να συνδυαστούν με την τήρηση της δημόσιας τάξης και την προστασία των δικαιωμάτων των μουσουλμάνων του νησιού. Τέλος, εκφράζονταν η πεποίθηση ότι οι Κρήτες θα φαίνονταν αντάξιοι του «ιερού καθήκοντος» που είχαν αναλάβει να επιτελέσουν για την υλοποίηση του εθνικού τους οράματος. («Ιερόν καθήκον σήμερον τούτου»). Σε λαϊκή συγκέντρωση στα Χανιά εγκρίθηκε ομόφωνα το πρώτο ψήφισμα της ένωσης και η Κρητική Κυβέρνηση εξέδωσε με τη σειρά της επίσημο Ψήφισμα (24 Σεπτεμβρίου 1908). **Ειδικότερα, στην τρίτη πηγή που είναι πρωτογενής και αποτελεί το πρώτο ενωτικό ψήφισμα, αποφασίζονταν, με βάση και το διαχρονικό αίσθημα του κρητικού λαού, η ανεξαρτησία και η ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα ώστε να δημιουργηθεί ένα «αδιαίρετο» και «αδιάσπαστο» Ελληνικό Συνταγματικό Βασίλειο. Επίσης, καλούνταν οι διοικητικές αρχές του νησιού να συνεχίζουν να ασκούν τα καθήκοντα τους σύμφωνα με το Ψήφισμα.****

Αποτέλεσμα των παραπάνω ενεργειών ήταν η άμεση κατάλυση της αρμοστείας. Για την επίσημη έναρξη της νέας περιόδου της πολιτικής ζωής στην Κρήτη, σχηματίστηκε προσωρινή διακομματική κυβέρνηση. Η Ελληνική κυβέρνηση, για να μην προκαλέσει διεθνείς περιπολοκές με την αντίδραση της Τουρκίας, απέφυγε να αναγνωρίσει επίσημα την ένωση και περιορίστηκε σε παρασκηνιακές οδηγίες στη νέα Προσωρινή Κυβέρνηση της Κρήτης. Τέλος, σε μία συμβολική κίνηση οι Κρήτες ύψωσαν την ελληνική σημαία στο φρούριο του Φιρκά, αντικαθιστώντας στην ουσία τη σημαία της Κρητικής Πολιτείας που είχε

υψωθεί με την ανάληψη των καθηκόντων του Ύπατου Αρμοστή από τον πρίγκιπα Γεώργιο στις 9 Δεκεμβρίου του 1898.

β.

Στην έκδοση του ενωτικού ψηφίσματος σημειώθηκαν έντονες διαμαρτυρίες από την Τουρκία. **Επιπρόσθετα στοιχεία για τη στάση της Τουρκίας παραθέτει η δ' πηγή. Για παράδειγμα** το καθεστώς των Νεότουρκων Εθνικιστών μετά τις διεθνείς εξελίξεις του 1908 που προκάλεσαν τις πρώτες σημαντικές εδαφικές απώλειες στην Αυτοκρατορία (ανακήρυξη της Βουλγαρίας σε ανεξάρτητο βασίλειο και προσάρτηση της Βοσνίας – Ερζεγοβίνης από την Αυστροουγγαρία) επιχείρησαν να κατοχυρώσουν διπλωματικά την εδαφική ακεραιότητα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με την ματαίωση της ένωσης της Κρήτης με την Ελλάδα. Έτσι έκρινε απαραίτητο την αποσαφήνιση των προθέσεων των Μεγάλων Δυνάμεων. Οι Μεγάλες Δυνάμεις δεν αντέδρασαν δυναμικά και φάνηκαν να αποδέχονται σιωπηρά τις νέες εξελίξεις. **Όπως αναφέρει διευκρινιστικά το δ' παράθεμα** η αντίδραση των Μεγάλων Δυνάμεων έναντι των επαναστατικών ενεργειών των Κρητών δεν ήταν απόλυτα αρνητική. Συγκεκριμένα, οι κυβερνήσεις της Γαλλίας, της Αγγλίας, της Ρωσίας και της Ιταλίας ουσιαστικά δεν απέρριπταν την έναρξη συζητήσεων για τη ρύθμιση του Κρητικού Ζητήματος με το σουλτάνο, με προϋπόθεση βέβαια τη διατήρηση της δημόσιας ασφαλείας στο νησί και την προστασία του μουσουλμανικού πληθυσμού. Δεν προχώρησαν όμως σε καμιά επίσημη αναίρεση του πολιτικού καθεστώτος, όπως το είχαν υπογράψει το 1898. **Παράλληλα όμως, όπως αναφέρει και η δ' πηγή,** λόγω των πιέσεων που ασκήθηκαν από την Τουρκία αναβλήθηκαν οι διαπραγματεύσεις αποδεικνύοντας την τελική επιφυλακτικότητα και υπαναχώρηση των Ευρωπαϊκών Δυνάμεων στο ενωτικό ζήτημα της Κρήτης. Όταν όμως υψώθηκε στο φρούριο του Φιρκά η ελληνική σημαία οι Μ. Δυνάμεις απαίτησαν αμέσως την υποστολή της. Η Κυβέρνηση της Κρήτης παραιτήθηκε. Και καθώς δεν βρέθηκε Κρητικός να υποστείει την ελληνική σημαία, οι Μεγάλες Δυνάμεις αποβίβασαν στρατιωτικό άγημα, το οποίο απέκοψε τον ιστό της. **Παρ' όλα αυτά, όπως σημειώνει και το δ' παράθεμα,** δεν ακυρώθηκε η εφαρμογή της απόφασης των Μεγάλων Δυνάμεων για απόσυρση από την Κρήτη και των υπόλοιπων στρατευμάτων τους. Μάλιστα, στις 30 Ιουνίου οι εκπρόσωποι τους επανεβεβαίωσαν την δέσμευσή τους για αποχώρηση των τελευταίων αγχημάτων τους την 24^η Ιουλίου 1909. Εξήγγειλαν συγχρόνως τη σταθερή επιδίωξη τους για εξασφάλιση της προστασίας του μουσουλμανικού πληθυσμού, τήρηση της έννομης τάξης και κατοχύρωση των επικυριαρχικών δικαιωμάτων του σουλτάνου.

ΘΕΜΑ Δ1

α.

Κατά την περίοδο 1774 – 1821 σημειώθηκε σημαντική ναυτιλιακή και εμπορική δραστηριότητα λόγω διαφόρων συγκυριών όπως η έξοδος της Ρωσίας στη Μαύρη Θάλασσα. Η υπογραφή της Συνθήκης του Κιουτσούκ Καϊναρτζή (1774) μεταξύ Ρωσίας και Οθωμανικής Αυτοκρατορίας που κατιχύρωνε την προστασία των χριστιανικών – ελληνικών – πλοίων από τη ρωσική ισχύ, η Γαλλική Επανάσταση και οι Ναπολεόντειοι Πόλεμοι, κυρίως όμως η διάσπαση του ηπειρωτικού αποκλεισμού που επέβαλε το αγγλικό ναυτικό στα γαλλικά λιμάνια ευνόησε τη ραγδαία ανάπτυξη των δραστηριοτήτων των ελληνικών πλοίων.

Ακολούθησαν δύσκολα χρόνια, με αποκορύφωμα τη δεκαετία της Ελληνικής Επανάστασης (1821 – 1830). Στη διάρκεια των συγκρούσεων, ο ελληνικός εμπορικός στόλος μετατράπηκε σε πολεμικό, οι δρόμοι του εμπορίου έκλεισαν και τα παραδοσιακά ναυτικά κέντρα γνώρισαν την καταστροφή (Ψαρά, Γαλαξίδι)ή την παρακμή. Από την ακμάζουσα προεπαναστατική ναυτιλία απέμειναν λίγα πράγματα. **Η παραπάνω πληροφορία τεκμηριώνεται από συγκεκριμένα στοιχεία της α΄ πηγής. Λόγου χάρι, στη διάρκεια του Αγώνα της Ανεξαρτησίας καταστράφηκε ένα μεγάλο ποσοστό πλοίων. Ωστόσο, φαίνεται πως ένας ισχυρός πυρήνας διασώθηκε. Επεξηγηματικά, ενώ η Ύδρα και οι Σπέτσες έχασαν αντίστοιχα το 78% και 50% του εμπορικού τους στόλου, στα 1828 η μεν πρώτη διέθετε ακόμη 100 πλοία χωρητικότητας 10.240 τόννων, η δε δεύτερη 50 πλοία χωρητικότητας 10.234 τόννων, δηλαδή όλα από 30 τόνους και πάνω.** Τα κυριότερα από τα εφόδια που διατηρήθηκαν ήταν η προδιάθεση για την θάλασσα και η γνώση των ναυτικών υποθέσεων.

Ωστόσο, στη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα, η ελληνική ναυτιλία, παρά τις περιόδους κρίσης που πέρασε και παρά τον ανταγωνισμό των υψηλού κόστους και τεχνικών απαιτήσεων ατμοπλοίων, ακολούθησε ανοδική πορεία. Ο αριθμός και η χωρητικότητα των πλοίων της δεν έπαυαν να αυξάνουν. Το 1840 τα ελληνικά πλοία είχαν συνολική χωρητικότητα 100.000 τόνους, ενώ το 1866 ξεπερνούσαν τους 300.000 τόνους. **Είναι ενδεικτικό, σύμφωνα και με το α΄ παράθεμα, ότι μετά το τέλος της Επανάστασης ιδρύθηκαν νέα ναυπηγεία σε πολλά νησιά και λιμάνια και η ναυπηγική εξελίχθηκε σε έναν από τους σημαντικότερους βιομηχανικούς κλάδους του νεοσύστατου ελληνικού κράτους. Κλασικά παραδείγματα αναφέρει η α΄ και β΄ πηγή. Ο Πειραιάς και η Σύρος μετατράπηκαν σε βασικά εμπορικά κέντρα με δραστήρια ναυπηγεία. Αντίστοιχα, το Γαλαξίδι που αρχικά είχε παρακμάσει σημείωσε εντυπωσιακή άνοδο την περίοδο 1840 – 1870, καθώς πενταπλασίασε το στόλο του φτάνοντας το 1870 τα 320 ιστιοφόρα αμφισβητώντας την κυριαρχία της Σύρου. Έτσι, εξελίχθηκε στο κυριότερο ναυπηγικό κέντρο της δυτικής Ελλάδας στηρίζοντας την οικονομική του άνθηση στην παραγωγή και εκμετάλλευση των ιστιοφόρων. Επιβεβαιωτικά λειτουργεί και ο πίνακας που αναφέρει τα ελληνικά ναυτικά κέντρα με ποντοπόρα φορτηγά ιστιοφόρα για τα έτη 1840 και 1870. Με βάση τα στοιχεία του πίνακα διακρίνει κανείς την εντυπωσιακή αύξηση των ιστιοφόρων για το Γαλαξίδι από 64 το 1840 σε 319 το 1870, για τη Σύρο από 90 σε 700, για τις Σπέτσες από 26 σε 211, την Ύδρα από 24 σε 119, και τον Πειραιά από 1 σε 49. Ουσιαστικά, το λιγότερο ο στόλος πενταπλασιάζεται και σε ορισμένες περιπτώσεις δεκαπλασιάζεται. Στην περίπτωση του Πειραιά παρατηρείται δε η ανάδειξη ενός νέου ναυτιλιακού κέντρου εκ του μηδενός. Η ανάπτυξη αυτή δεν ήταν αυτονόητη. Υπήρξαν έντονες αυξομειώσεις στην περίοδο κατά την οποία τα ελληνικά ιστιοφόρα αντικαταστάθηκαν από ατμόπλοια. Το ίδιο χρονικό διάστημα πολλά από τα εθνικά δημόσια έργα έγιναν για την εξυπηρέτηση της ναυτιλιακής δραστηριότητας. Κατασκευάστηκαν λιμάνια και δημιουργήθηκε ένα σύστημα φάρων, που έκανε πολύ ασφαλέστερη τη ναυσιπλοΐα στις ελληνικές θάλασσες.**

β.

Στο ελληνικό κράτος, στη θέση των παλαιών κέντρων που παρήκμασαν, αναδείχθηκαν νέα. Το πιο σημαντικό απ' αυτά ήταν η Σύρος καθώς διέθετε το 1834 πάνω από 264 πλοία- ιστιοφόρα που το 1870 έγιναν 700 (όπως αναφέρουν η α΄ και β΄ πηγή), και η οποία στη διάρκεια της Επανάστασης δέχθηκε κύματα προσφύγων, κυρίως από τη Χίο. Το γ΄ κείμενο εστιάζει ειδικότερα στη συμβολή των προσφύγων από τη Χίο και τα Ψαρά. Η

πλούσια δραστηριότητα του ναυπηγείου που αποτελούσε την κύρια πηγή της τοπικής οικονομίας ευνοήθηκε από την παρουσία ναυπηγών από τη Χίο και τα Ψαρά. Το άφθονο εργατικό δυναμικό που προέρχονταν από τα συγκεκριμένα νησιά παρείχε εξειδικευμένη εργασία. Ο αριθμός των εργαζομένων υπερέβαινε τους 1000, γεγονός που αν συσχετιστεί με τον οικονομικά ενεργό πληθυσμό του νησιού (7.650) συμπεραίνεται η σημασία των ναυπηγικών εργασιών για τη Σύρο. Στην ουσία οι ναυτεργάτες αποτελούσαν το 13% περίπου του παραγωγικού δυναμικού. Η στρατηγική θέση του νησιού, στο κέντρο του Αιγαίου και πάνω ακριβώς στις διαδρομές που συνέδεαν τα Στενά και τη Μαύρη Θάλασσα με τους μεσογειακούς δρόμους του εμπορίου, συνέβαλε στη δημιουργία ισχυρότατου – όχι μόνο για τα ελληνικά μέτρα – ναυτιλιακού κέντρου. **Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την κυριαρχία του διαμετακομιστικού εμπορίου καθόλη την περίοδο της ακμής της.** Στο συνολικό εμπόριο της πόλης, για παράδειγμα, οι εισαγωγές υπερεπερέβαιναν των εξαγωγών. Η Σύρος από τη μία κατέστη η κύρια αγορά μεταφοράς των δυτικών και ανατολικών προϊόντων προς την Ανατολή και τη Δύση και από την άλλη αποτέλεσε τον τόπο εισόδου των εισαγόμενων προϊόντων προς την ελληνική ενδοχώρα. Εν ολίγοις, τα εμπορεύματα που παραγγέλονταν από τους Συριανούς εμπόρους κατέφθαναν στη Σύρο για να κατατεθούν στην αποθήκη διαμετακόμισης. Στην ανάπτυξη αυτή σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε η δυναμική παρουσία και δραστηριότητα των ελληνικών παροικιών στα κυριότερα εμπορικά κέντρα της περιοχής: στα λιμάνια της νότιας Ρωσίας, στις εκβολές του Δούναβη, στην Κωνσταντινούπολη, στη Σμύρνη και αργότερα στην Αίγυπτο.